

Geachte,

In mei 1998, begonnen een aantal enthousiastelingen, waaronder Willem Leurs (Wull'm van Gón Nels), Jaak Stienaers (Zjaak van Dreeske Hègk) en mezelf, later aangevuld met Jan Neyens (Ja:n van An van Kaat Vanbógg'tj), Jan Heynickx (Ja:n van Riek van Jaan), en Wim Nijsen (Wum Guuëz's), aan het eerste Bocholter dialect woordenboek.

Wisten wij veel waaraan we begonnen !

Na een aantal vergaderingen werd een concept uitgewerkt. In grote lijnen werd dit gevolgd tot het einde, alhoewel er in de loop van de tijd enkele wijzigingen in aangebracht werden.

In oorsprong werkten de Bocholter- en de Kauliller dialectgroep samen. Hun doel was twee woordenboeken te maken een Bocholter en een Kauliller, hiermede illustrerend dat de fusiegemeente Bocholt doorsneden wordt door onder andere de Panninger zijlijn. Deze lijn geeft aan dat het Bocholter dialect verschillend is van het Kauliller dialect.

Al gauw werd deze samenwerking verbroken, althans in het gezamenlijk aanbrengen van dialectwoorden, niet in het opzet.

We waren immers beducht dat we mekaar zouden besmetten; beide woordenboeken dienden authentiek te zijn.

Nu na 6 jaar vergaderen en veel zweet, zijn we fier u het "Bocholter Woordenboek" aan te bieden. Het bevat bijna 11 000 woorden en massa's eigen spreekwoorden en gezegden, soms guitig of sprankelend, soms gevat, soms ruw of op 't randje af. Het dialect is wat het is.

Dit woordenboek zal zeker controversen uitlokken, omtrent het dialect "an sich", spelling en betekenis, doch elk woord werd getoetst door de verschillende medewerkers. Laat ons niet vergeten dat ons dialect een levende taal is. Dit woordenboek heeft niet de pretentie van een wetenschappelijk werk te zijn, het is niet volledig, we wensten het leesbaar te houden.

Het werd een woordenboek "Zoeë plat as eine bógg'se kook".

Het opzet van dit woordenboek is het catalogeren van ons "Bógg'tj'r plat", een dialect dat de laatste jaren in de verdrinking zit. Wij willen het terug onder de aandacht brengen en het bewaren voor de "Bógg't'naer" van nu en later.

We willen het dialect spreken in het algemeen bevorderen, het is onze moedertaal. Het A.N. willen we gebruiken, net als andere talen, om ons verstaanbaar te maken aan anderssprekenden.

Een speciale dank aan het adres van Christ Cuppens (Krist van Nie:s Grobbe), die grotendeels de dataverwerking en de lay-out voor zijn rekening nam, en aan Jos Neyens (Zjos van An van Kaat Vanbógg'tj) die de illustraties verzorgde.

Tevens willen we het gemeentebestuur, inzonderheid schepen van cultuur Eddie Brebels en zijn overleden voorganger Jan Geusens, danken voor hun morele en financiële steun.

Aan alle "Bógg't'naere", alhoewel dit boek een naslagwerk is, veel leesgenot toegewenst .

Guido Dreesen (Guido van H'rie van Geel Giebels)

Geachte lezer,

Het maken van een dialectwoordenboek is een werk van lange, intensieve arbeid door één of meer mensen die de taal van hun plaats zelf nog regelmatig gebruiken, maar tegelijk merken dat dat gebruik bij de jongere generaties afneemt. Vanuit hun fierheid op de plaatselijke eigenheid en vanuit het besef dat het dialect als spiegel van die lokale identiteit bijzonder kwetsbaar is, willen deze mensen hun dialect op schrift stellen als een vorm van immateriële-erfgoedzorg. Het gaat immers om een bijna uitsluitend gesproken taal, die alleen via mondelinge overlevering kan voortbestaan. Wanneer dat doorgeven van het dialect door ouders aan kinderen stopt, dreigt het gevaar van spoorloze verdwijning. Woordenboeken als dit willen dit doemscenario uitsluiten: enerzijds door de taalschat van het plaatselijke dialect vast te leggen en anderzijds door tegelijk het dialect en zijn gebruik in de eigen gemeente ook onder de aandacht te brengen.

In Belgisch-Limburg worden al ruim 20 jaar plaatselijke dialectwoordenboeken gemaakt. Dit woordenboek van het Bocholter dialect is dus de zoveelste spruit in de Limburgse lexicografische familie. Toch is het nog een unicum geworden. Voor het eerst is er immers een tweeling geboren. Het feit dat in de beide deelgemeenten Bocholt en Kaulille twee werkgroepen parallel aan hun dialectwoordenboek gewerkt hebben en het tegelijk publiceren, is een uniek en bijzonder feit. Toen ik enkele jaren geleden op een zeer geslaagde dialectavond in "CC De Kroon" mijn verhaal over de dialecten in en rond Bocholt-Kaulille afsloot met een oproep om ook hier aan de slag te gaan en de dialectwoordenschat op te tekenen nu hij nog in gebruik is, had ik niet durven hopen dat dit het gevolg zou zijn. In plaats van één zijn we nu dus meteen twee nieuwe dialectwoordenboeken rijker.

Over de vraag of deze woordenboek-tweeling één- of twee-eiig is, kan geen twijfel bestaan. Hier zijn op hetzelfde moment twee eicellen bevrucht geraakt en was er van in het vroegste embryonale stadium al sprake van een dubbele geboorte in wording. Dat is, gezien de geboorteplaats, ook geheel in overeenstemming met de natuur der dingen. Nergens elders in onze provincie bevat een fusiegemeente immers zoveel interne dialecttegenstellingen als hier. Tussen Bocholt en Kaulille loopt niet alleen de Panninger zijlijn - de grens tussen dialecten met een sj- of een sch-realiserie (schrijven - sjrieve) - maar nog een hele bundel van dergelijke dialectgrenzen. Daardoor ligt deze fusiegemeente in feite in twee grote dialectgebieden van het Limburgse taallandschap: in Bocholt wordt een Centraal-Limburgs dialect "gekald", terwijl ze in Kaulille West-Limburgs "praote". Een dergelijk grote tegenstelling in één en hetzelfde woordenboek willen vatten, zou even onverstandig zijn als op dezelfde avond volop van bier én wijn willen genieten. Zoals ze dat al eeuwen gewoon zijn, hebben ze in Bocholt-Kaulille dus ook voor hun woordenboekproject gewoon twee vaten tegelijk getapt, zodat ieder naar eigen smaak bediend kan worden. Het resultaat zijn twee fraaie woordenboeken die in heel veel verschillen, maar toch ten eeuwigden dage naar elkaar zullen verwijzen. Zie je het ene, dan zal je ook aan het andere denken; zoals dat bij tweelingen nu eenmaal het geval is.

Ik wens de harde werkers aan elk van beide woordenboeken van harte proficiat met het resultaat van hun volgehouden inspanningen. Binnen de eigen dialectplaats, in de ganse gemeente, in Limburg en ook daarbuiten zullen heel wat dialectgeïnteresseerden - nu al en zeker ook in de toekomst - blij en dankbaar zijn dat deze publicaties tot stand konden komen.

Rob Belemans
voorzitter Veldeke Bels(j)-Limburg

Twieë dikke beuk,

Op vrijdag 5 december 1997 organiseerde de toenmalige cultuurraad in “De Kroon“ een avond over Bocholter en Kauliller dialect. Rob Belemans gaf een deskundige uitleg en deed aan het einde van zijn toelichting een oproep om beide dialecten op te tekenen en zo te bewaren voor de toekomst. Spijtig genoeg moeten we vaststellen dat er ook in onze gemeente steeds minder dialect gesproken wordt. Heel wat dialectwoorden en -uitdrukkingen dreigen zo in onbruik te raken en definitief te verdwijnen. Nochtans vormen onze dialecten een onschatbaar cultureel erfgoed. Zij zijn voor een stuk ook de band met ons eigen verleden.

Daarom ben ik zo blij dat de cultuurraad in 1998 daadwerkelijk het initiatief nam om met een dialectwerkgroep te starten die zich al snel opdeelde in een Bocholter en Kauliller groep. In mei 1998 kwamen de eerste mensen samen en van dan af werd er heel vaak op donderdagavond gewerkt in “De Kroon“. Het verzamelen van de dialectwoorden en uitdrukkingen nam inderdaad zes jaar in beslag. Maar ook hier geldt het motto “**Gein hauf werr’k**“.

In het gemeentelijk cultuurbeleidsplan krijgt het cultureel erfgoed een prominente plaats. In de komende jaren willen we als gemeente op alle mogelijke manieren ons roerend en onroerend erfgoed bewaren en ontsluiten. De dialectwoordenboeken zijn in dit kader dan ook van onschatbare waarde. Ik hoop van harte dat dit woordenboek vaak ter hand wordt genomen door ouders en grootouders samen met hun kinderen en kleinkinderen. Op die manier kan men ons dialect levend houden.

Als schepen van cultuur wil ik tenslotte graag iedereen die bijgedragen heeft tot deze prachtige dialectwoordenboeken en in het bijzonder de dialectgroepen van harte danken. Dankzij hun inzet kunnen vele generaties teruggrijpen naar ons rijk cultureel verleden.

En loat ous hoeëpe det ous acht’rkleinjing ouch nog plat Bógg’tj’r kalle.

Eddie Brebels
Sjieëpe van kultuur

Beste dialectliefhebber,

Streektafen zijn belangrijk omdat ze deel uitmaken van het verleden van een gemeenschap. Ze vormen mee de geschiedenis en dus het geheugen van een streek, een stad, een dorp. De studie van de streektafen is daarom uiterst belangrijk, temeer, omdat precies nu door allerlei maatschappelijke evoluties héél véél van die streektafen dreigen verloren te gaan. Typische woorden, geijkte uitdrukkingen, geven betekenis aan gewoontes, gerechten, drankjes, zelf aan erfgoed en monumenten. Willen onze kinderen dat begripen, moeten wij dringend ons dialect opschrijven.

Daarom dat een dialectwoordenboek ook zo belangrijk is en dat ik de initiatiefnemers van het Bocholter- en Kauliller woordenboek van harte wil feliciteren.

Vanuit het provinciebestuur wil ik extra inspanningen doen om initiatieven zoals deze, te ondersteunen. In het kader van het socio-cultureel volwassenenwerk zullen projectsubsidies vrijgemaakt worden voor initiatieven die de streektafen bestuderen in alle mogelijke aspecten. Hopelijk kunnen we op die manier de studie en bewaring van onze dialecten een stukje professionaliseren en wetenschappelijk onderbouwen.

Nogmaals, proficiat aan de samenstellers en U als gebruiker hebt nu een zeer waardevol boek in handen om echt oud Bocholts en Kaulillers te praten.

Jos Claessens,
Gedeputeerde voor cultuur.

Met steun van Provincie Limburg



Gebruiksaanwijzing

In beide woordenlijsten staan de woorden alfabetisch gerangschikt.

De letters c, q, x en y komen er niet in voor omdat de betreffende woorden volgens hun uitspraak gerangschikt werden.

In het eerste deel staat het dialectwoord in vetjes en het Nederlands woord in dun gedrukt.

Wij hebben er geen genus bijgezet omdat we dit niet zo belangrijk vonden daar er niet al te veel afwijkingen zijn met de standaardtaal.

Soms werd geen vertaling gegeven van gezegden. Waren ze misschien iets te ruw ?

Bij het zelfstandig naamwoord hebben wij, daar waar er afwijkingen zijn van de algemene meervouds- of verkleiningsvorm, deze vormen toegevoegd.

Bij de sterke werkwoorden staan telkens de drie hoofdvormen : de 1 pers. onvoltooid tegenwoordige tijd, de 1 pers. onvoltooid verleden tijd en het voltooid deelwoord.

Verder hebben we typische Bocholter uitspraken, uitdrukkingen en gezegden vermeld bij het basiswoord.

In het tweede deel staat de standaardtaal in vetjes en het dialect in dun gedrukt, doch zonder verdere toelichtingen betreffende meervoud, verkleinwoord of werkwoordvorm. Hiervoor kan teruggegrepen worden naar het eerste deel.

De gebruikers zullen geen thematische rubrieken vinden zoals liederteksten en rijmelarij, hofsteden en kapelletjes, bijnamen en andere, anders zou dit werk te lijvig zijn geworden.

Meer dan waarschijnlijk zal een werk hierover eerlang verschijnen, eventueel aangevuld met een aanvullende dialectwoordenlijst.

Voor de spelling verwijzen we naar de achterzijde van dit woordenboek. Daar vindt U uitleg en een handig leesplankje. Maak er, vooral in het begin, gebruik van.